

ἀκμήν (μολονότι δὲν δύναται νὰ κρύψῃ τὴν ἡλικίαν του, ἥτις συμπίπτει πρὸς τὴν τῆς πεσμένης κολώνας τοῦ Ὀλυμπίου). Ἀλλὰ καὶ τὰ προεδρικά ἔργα ἀντελήφθητε αὐτὸν πλέον ἢ ἅπαξ ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ Ἀντιπροέδρου χειριζόμενον μετ' ἀναμφισβητήτου δεξιότητος, μεθ' ἧς θέλει συνεχίσει ταῦτα καὶ ὡς τακτικὸς νῦν πρόεδρος.

Μετ' ἴσης εὐχαριστήσεως χαιρετίζω καὶ τὸν ἐκλεγέντα νέον Ἀντιπρόεδρον, ἔγκριτον ἐπιστήμονα καὶ ἀγαπητὸν συνάδελφον κ. Μ. Κατσαράν.

Καλῶ δὲ ἀμφοτέρους ἐξ ὀνόματος τῆς Ἀκαδημίας νὰ καταλάβωσι τὰς ἐν τῷ προεδρείῳ θέσεις αὐτῶν.

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ

Εὐχαριστῶ τὸν κ. Πρόεδρον, δι' ὅσα καλὰ καὶ ἐπιεικῇ εἶπε περὶ ἐμοῦ καὶ τοῦ ἔργου μου.

Οἱ ἔπανοι, καὶ ὑπερβολικοὶ ὅταν εἶναι, τονώνουν τὴν ἀντοχὴν τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὸ παρελθόν, ἀπέναντι τῶν συγχρόνων ἀντιλήψεων, μετὰ τῶν ὁποίων φυσικὸν εἶναι νὰ εὐρίσκεται εἰς κάποιαν ψυχικὴν διάστασιν· συντελοῦν δὲ εἰς τὸ νὰ δυνηθῇ οὗτος νὰ ζῇ εὐαρέστως ἐντὸς τοῦ ἐνιαίου καὶ ἀδιαρέτου παρελθόντος, νὰ ἐπιζῇ μέσα εἰς ἀτιμώσφαιραν ὀνειρώδη, ὅπως ἢ ἀπὸ τῶν θρυλικῶν βράχων τῶν Κραναῶν καὶ πέραν πρὸς τὴν θάλασσαν, φωτεινὴν, ὅπως ἢ περὶ τὸ ἀρχαῖον ἔδαφος τῆς Ἀκροπόλεως, στοργικὴν, ὅπως ἢ κυκλοῦσα τὸ ἐρειπωμένον σύνολον, τῆς μεταγενεστερας παλαιότητος, τῶν βορείων κρασπέδων της.

Τὴν δρᾶσιν τῶν ἀπὸ τῆς ιδρύσεως τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς σήμερον ὑπερόχων προέδρων της τὴν αἰσθάνομαι ὡς ἓνα κύμα, τὸ ὁποῖον, διὰ θαυμασίας ὁδοῦ, μὲ τοποθετεῖ ἡρέμα ἐπὶ τοῦ γρανιτικοῦ βάθρου των, ἐνῶ συγχρόνως φῶς ἱμερτὸν καταυγάζει με, καὶ μακρόθεν ἀλλὰ καὶ πολὺ πλησίον.

Εἰς τὸ πολὺ πλησίον αὐτὸ θὰ περιορισθῶ ἤδη, ἐμφανίζων μίαν καὶ μόνην, ἀλλὰ πολὺ χαρακτηριστικὴν, ἄποψίν του.

Εἶχον τὴν τύχην κάποτε νὰ δημοσιεύσω πρῶτος ἐπιστολάς τινας ἀνεκδότους, ἀναφερομένας εἰς τὸν ιδιωτικὸν βίον τοῦ Κοραῆ.

Ὑπέστην τότε δλόκληρον ἐπικριτικὴν καταιόνησιν ἀπὸ ἐπιφανῆ λόγιον τῶν τότε χρόνων.

Ἀπήντησα εἰς αὐτόν, ὅτι, ἐγὼ τοῦλάχιστον, δὲν χωρίζω τοὺς ἀνθρώπους εἰς δύο καὶ ὅτι αἱ λεπτομέρειαι τοῦ κατ' ἰδίαν βίου τῶν μεγάλων συμπληροῦσι τὴν περικαλλῆ εἰκόνα των, ὅταν πρόκειται νὰ εἶναι αὕτη πραγματικὴ, ἐκ τοῦ φυσικοῦ,

καὶ ὅχι σκηνογραφική, ἔχουσα ἀνάγκην καὶ παρασκηνίων. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ ἐπικρινὼν με ἐπέμενεν εἰς τὴν γνώμην του, ἔφυγα παραλαβὼν τὴν ἰδικήν μου.

Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἀφηγήθην κάποτε εἰς τὸν Πρόεδρόν μας, ὅστις μοὶ εἶπεν ὅτι, ὅχι μόνον εἶναι σύμφωνος πρὸς τὰς ἀντιλήψεις μου, ἀλλ' ὅτι, αὐτὸς μάλιστα, τὸν δημόσιον ἄνδρα θὰ τὸν ἤθελεν ἀπὸ γυαλί.

Τίποτε ἄλλο δὲν ἔχω νὰ προσθέσω.

᾽Ωμίλησα ἀρχικῶς περὶ τονώσεως τῆς ἀντοχῆς τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὸ παρελθὸν ἀπέναντι τοῦ συγχρόνου περιβάλλοντος, ἀλλ' ὅχι καὶ περὶ τονώσεως τῆς ἡλικίας του, διὰ τὰ δυνηθῆ οὗτος νὰ ἐπανξήσῃ, διὰ προσθέτων ὑποχρεώσεων, τὸ βάρος τῶν ἐτῶν του· διότι τὸ γῆρας ἀπομακρύνει μὲν ἀπὸ κάθε ἀθλητικὸν ἀγῶνα, ἀλλ' ὅχι καὶ ἀπὸ τοὺς πνευματικούς, εἰς τοὺς ὁποίους προσέρχεται ὁ γέρον, ἀποκομίζων συνήθως καὶ τὴν δημιουργικὴν τῶν γενικεύσεων μελέτην, πείραν καὶ εὐθυκρισίαν.

Καὶ νομίζει κανεὶς, ὅτι ἐνωτίζεται τὴν φωνὴν τοῦ κήρυκος τῶν ἀρχαίων ἐκκλησιῶν τοῦ Δήμου, καλοῦντος νὰ ἀκουσθῇ πρώτη ἡ γνώμη τῶν ὑπερβάντων τὴν μέσῃ τῆς ζωῆς ἡλικίαν.

Ἡ κατὰ ταῦτα διαίρεσις τῶν ἀνθρώπων, εἰς γέροντας καὶ εἰς νέους, δὲν εἶναι Ἑλληνική· εἶναι μάλιστα ἐξόχως ἀνθελληνική.

Ὁμολογῶ δέ, ὅτι, ἐγὼ τοῦλάχιστον, οὐδέποτε συνήντησα καθ' ὁδὸν διάνοιαν νὰ βαδίζῃ μὲ δεκανίκια.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ παρατεθοῦν σχετικὰ παραδείγματα ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ παρελθόντος—καὶ ὑπάρχουν πολλὰ καὶ περιφανῆ τοιαῦτα—ἀρκεῖ περιληπτικῆς τις ἐπισκόπησις ἐνὸς καὶ μόνου κεφαλαίου ἐκ τῶν Ἡθικῶν τοῦ εὐλογημένου Πλουτάρχου.

Ἀπευθύνεται οὗτος πρὸς Ἀθηναῖον φίλον του, τὸν Εὐφάνην, διὰ τὰ τὸν ἀποτρέψῃ τῆς σκέψεως, τοῦ ν' ἀπομακρυνθῇ, ἕνεκα γήρατος, ἀπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἀπὸ τὴν θέσιν του εἰς τὸ Ἀμφικτυονικὸν Συνέδριον καὶ ἀπὸ τὸ ἀξίωμά του ὡς ἱερέως τοῦ Ἀγοραίου καὶ Πολιέως Διός.

Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο, ἀφοῦ διαστέλλεται ὁ ἀθλητικὸς βίος ἀπὸ τὸν πολιτικὸν (κατὰ τὴν εὐρείαν τοῦ ὅρου ἔννοiαν) διατυποῦται κατόπιν ἡ σκέψις, ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ τελειώσῃ ὅπως καὶ ἤρχισε, καὶ ὅτι δὲν εἶναι δίκαιον νὰ μεταβάλλῃ τις ἑαυτόν, ὅπως οὔτε ἡ φύσις ἐπιτρέπει, εἰς τὸ μὴ ὑφιστάμενον δηλαδὴ μεταμόρφωσιν, ζῶον, ἀπὸ εἰργεὲς νὰ ἀποθάνῃ ἀγενές, ὅπως καὶ ἀντιθέτως ἕνας κηφὴν κατὰ τὸ γῆράς του νὰ γίνεται μέλισσα. Καὶ προσθέτει, ὅτι ὁ γέρον ἀπομακρυνόμενος πάσης ματαιότητος, «γρηροβοσχεῖται» ἀπὸ τὰς ψυχικὰς μόνον ἀπολαύσεις.

Ἀφοῦ δὲ παραθέτει, ὑποδειγματικῶς, σειρὰν ὄλην ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ἤκμασαν

πνευματικῶς εἰς προηγμένην ἡλικίαν, κατὰ πάντα κλάδον τοῦ ἐπιστητοῦ καὶ τῆς λογοτεχνίας καὶ εἰς πᾶν ἀξίωμα, καταλήγει διὰ τῆς γνώμης, ὅτι δὲν εἶναι αἱ χεῖρες ἡμῶν μόνον, οὔτε οἱ πόδες, οὔτε ἡ ἀκμὴ τοῦ σώματος κτῆμα καὶ μέρος τῆς πόλεως, ἀλλὰ κυρίως ἡ ψυχὴ καὶ αἱ καλλοναὶ αὐτῆς: ἡ δικαιοσύνη, ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ φρόνησις.

Κανεῖς ὁμως δὲν ἀνύψωσεν ἐπιγραμματικώτερον τὸ ψυχικὸν σθένος, ὅσον ὁ ἀκμάσας λήγοντος τοῦ 12^{ου} αἰῶνος Μιχαὴλ Ἀκομινᾶτος, ὅστις ἐφώνησε πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν: «γυμνούσθω τοῦ φυσικοῦ χιτῶνος ἡ ἀκαμπτὴς ψυχὴ».

Ἄλλ' ἂν κατέλθωμεν, τέλος, μερικοὺς ἀκόμη αἰῶνας, θὰ σταθῶμεν εὐλαβικῶς ἐμπρὸς εἰς τὸ κελλὶ ἐνὸς Καλογήρου.

Αὐτός, ζήσας κατὰ τὸ ἔτος 1545, προτρέπει ἓνα φίλον του, τὸν τότε Μητροπολίτην Ἀθηναῶν, νὰ μὴ καταπαύσῃ τὴν ἰδρυτικὴν κάποιον μοναστηρίου δρασίῳ του. Καὶ γράφει πρὸς αὐτόν: «Ἐως τὸ φῶς ἀκμὴν πάρεστί, περιπατεῖν δεῖ: πρὶν ἢ κλεισθῆναι τὴν τοῦ νυμφῶνος θύραν».

Αὐτὸ ὁμως τὸ περιπατεῖν δεῖ, δὲν πρέπει νὰ τὸ πάρωμεν καὶ κυριολεκτικῶς, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὁ καὐμένος ὁ φίλος του Μητροπολίτης ἔπασχεν ἀπὸ ποδάγραν. Ἀφοῦ καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ φέρει τὴν ἐπιγραφὴν: «Παχόμιος Λαυρεντίω Ἀθηναῶν, ποδαλγοῦντι».

Διπλὴ εἶναι ἡ μορφή, τὴν ὁποίαν ἐμφανίζει ἡ οἰασθήποτε σημασίας καὶ ἀξίας ἐργασία μου εἰς τὸν κύκλον τῶν γραμμάτων. Ἀλλὰ διτταὶ εἶναι καὶ αἱ πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν ὑποχρεώσεις μου, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξεπλήρωσα μόνον τὴν μίαν, ὑποβαλὼν ἀνακοινώσεις τινὰς ἐπὶ ἱστοριοδικτικῶν θεμάτων. Λογοτεχνικὴν ἐργασίαν, ἡ ὁποία καὶ ἐνδείκνυται κυρίως εἰς τὴν ἔδραν, τὴν ὁποίαν κατέλαβον, ἐκπονῶ ἤδη.

Εἶναι δὲ αὕτη κριτικὴ νεωτέρων Ἑλληνικῶν λογοτεχνικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐξυφάνθησαν περίξ ἱστορικοῦ θέματος.

Αὐτὰ τὰ λέγω κυρίως, διὰ νὰ καταδείξω τὴν χρησιμότητα τῆς τοιαύτης μικτῆς ἐργασίας ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, μετὰ τῆς εὐχῆς, ὅπως ἐν τῷ μέλλοντι ἀναφανῇ ὁ θριαμβευτὴς εἰς τὴν πνευματικὴν ταύτην σταδιοδρομίαν, τῆς ὁποίας τὸ πρῶτον μόνον βῆμα, κάποιαν προπόνησιν μᾶλλον, σημειώσω σήμερον.

Εἶναι δὲ ἀφαντάστου σκοπιμότητος ἡ καθοδήγησις τῶν χειριζομένων τὸ λογοτεχνικὸν αὐτὸ εἶδος εἰς τὴν ἀσφαλῆ ὁδόν, ὅπως ἀφάνταστος εἶναι ἐξ ἄλλου καὶ ἡ ἀπὸ τῆς τοιαύτης ὁδοῦ παρεκτροπὴ, ἡ ὁποία, παρὰ τὴν διασκεδαστικὴν συνήθειαν ἀποψίν της, συντελεῖ, ὥστε τὸ εἶδος τοῦτο, διὰ τῆς στρεβλώσεως γεγονότων καὶ διὰ τῆς ψευδοδιαγραφῆς χαρακτηρῶν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος, ὅχι μόνον νὰ μὴ εὐδοκιμῇ καθ' ἑαυτό, ὅχι μόνον εἰς τὸν ἐθνικὸν φρονηματισμὸν νὰ μὴ συντελῇ, ἀλλὰ καὶ νὰ

δημιουργῇ γνώμας καὶ πεποιθήσεις, αἱ ὁποῖαι μὲ τὸν χρόνον καταντοῦν νὰ γίνουν παράδοσις.

Καὶ δὲν εἶναι ὑπερβολὴ ἴσως νὰ ἰσχυρισθῇ τις, ὅτι τοιαύτη παράδοσις καὶ διευορφώθη ἤδη.

Ἀπὸ τὰ προλεγόμενα τοῦλάχιστον σκηνικοῦ τινος ἔργου ἐδιδάχθη, ὅτι ὁ ποιητὴς δὲν πρέπει νὰ δίδῃ σημασίαν εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν, διότι οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει αὕτη πρὸς τὴν ποιητικὴν ἀλήθειαν.

Ἰδὼν λοιπὸν ὅτι ἡ ἀλήθεια ἐμφανίζεται ἐνταῦθα διπρόσωπος, ὅπως ὁ προστάτης τοῦ μηνὸς ἡμῶν Ἰανουαρίου Ρωμαῖος Θεὸς Ἰανός.

Ἀλλὰ τότε, διατὶ ὁ γράφων σύγχρονον ἔργον, ὑποκείμενον λ. χ. εἰς τὰς Ἀθήνας, δὲν περιβάλλει τῶρα πάντας ἡμᾶς φουστανέλλαν; διατὶ δὲν περιγράφει, ὡς συμβᾶσαν ἀνύπαρκτόν τινα ἔνοπλον καὶ πολύνεκρον διαδήλωσιν, ἐπὶ κεφαλῇς ἔχουσαν κάποιον ἀνεγνωρισμένον κωμικὸν τύπον, τὸν ὁποῖον παραγνωρίζει καὶ τὸν παριστᾷ ὡς σοβαρώτατον καὶ ἰδίως ἀγριώτατον; διατὶ δὲν διενεργεῖ τὴν συγκοινωνίαν μας ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῆς εὐεργετικῆς ράχεως ὄνου, ἢ τῆς ραχίτιδος καμήλας, ἀλλὰ περίτρομος ἀκολουθεῖ τὴν κίνησιν τῆς χειρὸς τοῦ τροχαίου ἀστυφύλακος;

(Ἐκόντενα νὰ λησμονήσω τὸ καθ' ὁδὸν ἐπιδαυριζόμενον ἄλλοτε, ἀπὸ γνωστούς καὶ ἡμίγνωστους, διπλοῦν Λαμπριάτικον φίλημα).

Εἰς τοιαύτας λοιπὸν ἀνακριθείας καὶ ἀνυπαρξίας, προκειμένου περὶ μὴ σατυρικοῦ ἔργου, δὲν προβαίνει ὁ σύγχρονος λογοτέχνης, διότι τὰ σημερινὰ τὰ ἡξεύρει, μὲ τὸ παραπάνω μάλιστα. Ἀπὸ τὸ παρελθὸν ὅμως ἔχει ἀκροθιγῶς μόνον σταχυολογήσει, ἂν δὲν τὸ ἀγνοῇ ὀλότελα.

Δ' ὀλίγων μόνον ἐκ τῶν πολλῶν ὑποδειγμάτων θὰ τροφοδοτήσω τὸ δόγμα τῆς ποιητικῆς ἀληθείας.

Ὁ Θησεὺς λ. χ. περιβάλλεται μὲ τὰς τιμὰς πάσης ἐραλδικῆς εὐγενείας, καὶ τέλος σταματᾷ πρὸ τοῦ τίτλου τοῦ δονκὸς τῶν Ἀθηνῶν. Κάποιος μάλιστα εἰς τὸν δοῦκα Θησέα δίδει ὡς σύζυγον τὴν αἰωνόβιον ὥραϊαν Ἑλένην!

Ὁ δὲ Ἀχιλλεύς, ὅστις χαρακτηρίζεται καὶ ὡς πορφυρογέννητος, ἀφοῦ πρῶτον ἀνταλλάσσει ἐρωτικά πιττάκια μὲ τὴν ὥραϊαν βασιλοπούλα Πολυξένην, εἰσβάλλει τέλος εἰς τὰ ἀνάκτορά της μὲ δώδεκα ἱππότης ὁπαδούς του, μετὰ τῶν ὁποίων καταλέγεται φυσικά καὶ ὁ Πάτροκλος. Διάσημος ὅμως ἐχθρὸς φονεῦει καὶ τοὺς δώδεκα. Ἀλλ' ὁ Ἀχιλλεύς μονομαχῶν μετ' αὐτοῦ τὸν καταρρίπτει ἀπὸ τὸν ἵππον του.

Τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὅμως τὰ βάσανα εἶναι καὶ αὐτὰ μεγάλα διότι ἔχει οὗτος νὰ πολεμήσῃ πρὸς γίγαντας μὲ ἐξ πόδια καὶ μὲ ἐξ χέρια, ἀλλὰ καὶ μὲ γυναικας ὕψους εἴκοσιν ὀργυῶν, ἀλλὰ καὶ φάρδους δέκα!

Μεταγενέστεροι συγγραφείς, δραματικοὶ οὗτοι, ἐσεβάσθησαν μὲν τὴν ἱστορικὴν βάσιν, ἀλλ' ἐμφανίζονται εἰς ἀξιοδάκρυτον βαθμὸν λιποβαρεῖς. Προκειμένου λ.χ. περὶ τοῦ φόνου τοῦ Ἀγαμέμνονος ἀρκεῖ εἰς ἓνα μεγάλης παλαιᾶς φήμης ποιητὴν ὁ ἐγκληματικὸς κύκλος, ὀλίγοι στρατιῶται, ἡ Ἥλέκτρα καὶ ὁ λαός.

Ὁλόκληρος, ἔστω καὶ ὁ τότε γνωστός, Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς παραμένει ἀπαράτητος, ἀχρησιμοποίητος καὶ ἄχρηστος.

Ἀλλὰ διατί, προκειμένου περὶ τοιούτου εἵδους ἐγκλήματος, νὰ χρησιμοποιηθῇ ἀπὸ τὸν δραματούργον σώνει καὶ καλά ὁ Ἀγαμέμνων, καὶ ὅχι οἷοσδήποτε ξενιτευμένος ἀνυχὴς σύζυγος, ἐπανακάμπτων εἰς τὰ ἴδια;

Ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα θέματα ἃς κατέλθωμεν τῶρα εἰς τὰ μεσαιωνικὰ καί, ἂν ἀνθέξωμεν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν Ἑλληνικῆς τιнос πολυστίχου καὶ φραγκομιμήτου ριμάδας, θὰ ἀνεύρωμεν τότε εἰς τὸ κελλὶ τοῦ Δαφνιοῦ, τὸ ὁποῖον ἐφιλοξένησε καὶ τὸ ἱερατικὸν ζεῦγος τῆς Παπλίσσης Ἰωάννας καὶ τοῦ Ἀββᾶ Φρουμεντίου, τὸ ποιητικὸν ζεῦγος τοῦ Ἱμπερίου καὶ τῆς Μαργαρώνας.

Καὶ ἤμπορεῖ μὲν—δικαίωμα βεβαίως τοῦ ποιητοῦ εἶναι—νὰ δώσῃ εἰς τὸ ρεαλὸν ζεῦγος οἷονδήποτε καταφύγιον θέλει καὶ νὰ προμηθεύσῃ μάλιστα εἰς αὐτοὺς καὶ τὸ μέλι τοῦ μηνὸς των, ἀλλὰ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν Μαργαρώναν καὶ ὥς ἀνακανίσασαν, ἂν μὴ καὶ ἰδρύσασαν, τὸ Μοναστήρι, πὺν συνδέεται μὲ τὰ ἐπινίκια ἐν Ἀθήναις Βασιλείου Β' τοῦ Βουλγαροκτόνου.

Εἰς τὰς κυριακὰς εὐεργεσίας ταύτας τοῦ ζεύγους Ἱμπερίου καὶ Μαργαρώνας ὀδηγοῦμεθα ἀπὸ ἀσφαλεῖς σχετικὰ παραδόσεις, αἱ ὁποῖαι εἶδρον ἀπήχησιν καὶ εἰς τοὺς στίχους τοῦ μακαρίτου Καισαρίου Δαπόντε:

Λέγουσι πὼς εἰς τὸ Δαφνὶ αὐτὸ ἡ ἱστορία
τοῦ Ἱμπερίου ἔγινε ριμάδα θαυμασία! —
καὶ πὼς ἡ Μαργαρώνα του γυναῖκα Ἱμπερίου,
ἐδῶ ἐκαλογέρεψεν, ἀγάπη τοῦ Κυρίου,
εἶτα καὶ ὁ Ἱμπέριος καὶ παρ' αὐτῶν καινίσθη
αὐτὸ τὸ Μοναστήριον καὶ πλιὸ ἐκαλλωπίσθη.

Ἄς σταθῶμεν αἰῶνάς τινας κατόπιν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Βύρωνος καὶ τῆς κόρης τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὸ ἔτος δηλαδὴ 1810, καὶ ἃς καμαρώσωμεν τὸν Βύρωνα φέροντα ἐν Ἀθήναις τὸ ἔνδυμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος καὶ τὴν Θηρεσίαν Μακρῇ ὥς τσομπάνισσαν.

Διὰ τὴν καϋμένην ὁμῶς αὐτήν, τὴν Τερέξαν Μακρῇ, ἐπέπρωτο νὰ γραφῇ, μάλιστα νὰ ἐπαναληφθῇ καὶ ἀπὸ τὸν διεθνῇ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν ἰδικόν μας Τύπον καὶ ἡμειπισήμως ἀκόμη, καὶ νὰ συγκινήσῃ τοῦτο διάσημον μουσουργόν, ὅτι αὕτη ἀπέθανεν εἰς μίαν τρώγλην τοῦ Λονδίνου.

Καὶ ἐγὼ ἐν τούτοις, τὴν 3 Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1875, ἠκολούθησα μετὰ πολλῶν μουσοπλήκτων καὶ δλοκλήρου τῆς καλῆς κοινωνίας τῶν Ἀθηναίων τὴν κηδεῖαν της, εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀπὸ τὴν κατοικίαν της τῆς ὁδοῦ Σοφοκλέους 37 καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Μητροπόλεως, μέχρι τοῦ εἰς τὸ Ἀγγλικὸν Νεκροταφεῖον τάφου της, σφρζομένον καὶ σήμερον εἰς τὸ γενικὸν τῆς πόλεως.

Ἡ ποιητικὴ ἀλήθεια τὴν θανατώνει ἐντὸς τρώγλης τοῦ Λοιδίου, ἡ δὲ πραγματικὴ τὴν θάπτει πανδήμως εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἀλλ' ἄς πάρωμεν ὀλίγον ἀκόμη τὸν κατήφορον καὶ ἄς καταλήξωμεν εἰς τὸ Καστέλλον τῆς Δουκίσσης τῆς Πλακεντίας εἰς τὴν Πεντέλην, διὰ τὴν ὁποῖαν Δούκισσαν καὶ τὸ περιβάλλον της περιώνυμος ξένος λογοτέχνης ἀφηγεῖται παραδοξότατα πράγματα: Ἐμφανίζει δηλαδὴ κάποιον ἐραστήν της, ὀνομαζόμενον καπετὰν Ἀτταλον Πελασγόν, τὸν ἔμπιστόν της τὸν θέλει ὀνομαζόμενον Ἀχιλλέα καὶ κατὰ προγονικὴν φαίνεται ὑποχρέωσιν γνωρίζοντα Ὀμηρικὸς στίχους, καὶ τὸ σπουδαιότερον, ὀδηγεῖ ἡμᾶς ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ Πεντελικόν, ὅπου, ἐν τῷ μέσῳ βραχυδῶν κρημνῶν ὑπάρχει, κατ' αὐτόν, πελωρία ὀρειχαλκὴν πύλη. Ἀνοίγεις αὐτὴν καὶ εὐρίσκεσαι ἔξαφνα πρὸ ἐκκλησιαστικοῦ θεάματος! πρὸ τῆς σειρᾶς μνημειωδῶν πάντων τῶν ἡγουμένων τάφων τῆς Πεντέλης, ἐπὶ ἐκάστου τῶν ὁποίων κοίτεται ἐξηπλωμένον τὸ μαρμάρειον ὁμοίωμα του. Εἶναι ὅλοι σὰν δλοζώντανοι. Ἡ ὀμιλία μόνον λείπει ἀπὸ τὰ γλυπτικὰ αὐτὰ ἀριστουργήματα!

Καὶ οἱ δυστυχισμένοι οἱ ἰδρῦνται καὶ πλουτοδότηι τοῦ Μοναστηρίου των καὶ τοῦ Κράτους, οὔτε ἀπλοῦς τάφους δὲν ἔχουν. Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τοῦ νεκροταφείου τῆς Πεντέλης ὑπάρχει μόνον ἡ ἐπιγραφή ΖΠϚ' (7086) ἀπὸ κτίσεως κόσμου = 1578 μ. Χ. (τὸ ἰδρυτικὸν δηλαδὴ ἔτος τῆς Μονῆς) καὶ μέσα εἰς τὸ Νεκροταφεῖον ἀγκάθια καὶ μόνον ἀγκάθια.

Ὁμολογοῦμεν, ὅτι τὰς λογοτεχνικὰς ἀνθαιρεσίας τοῦ περὶ τῆς Δουκίσσης τῆς Πλακεντίας συγγραφέως, θὰ τὰς ἐξήλυνε καὶ αὐτὸς ὁ Τουρκοτάταρος Περικληγῆς Ἐβλιά Τσελεμπῆς.

Εὐτυχῶς ἡ ἐγκληματικότης τῆς Τέχνης κατὰ τῆς Ἱστορίας ἐμετριάσθη, παρ' ἡμῖν τοῦλάχιστον, σὺν τῷ χρόνῳ, ἂν καὶ δὲν ἐξέλιπεν ὀλότελα, ὅπως θὰ ἠῤῥετό τις. Διότι, καὶ μὲν ἡ Ποίησις ἔπαινε πλέον νὰ κτενίζῃ τὴν κόμην τῆς σελήνης, ἀφοῦ ἄλλως προλαβοῦσα καὶ αὐτὴ ἐκάρη «ἀν γκαρσόν», δὲν ἔπαισεν ὅμως καὶ ἡ δραματικὴ καὶ ἀφηγηματικὴ τέχνη νὰ παρενοχλῇ τὴν Ἱστορίαν.

Ὁφείλομεν ἐν τούτοις νὰ ὀμολογήσωμεν, ὅτι μεταγενέστερα καὶ σύγχρονα ἀκόμη Ἑλληνικὰ ἔργα καὶ λογοτεχνικῶς ὠραῖα εἶναι, καὶ ἱστορικῶς ἄρτια ὀπωσδήποτε. Τινὰ μάλιστα δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν καὶ ὡς ἔθνικα ἀποκτήματα.

Περιοριζόμενοι εἰς τοὺς χρόνους τῆς Φραγκοκρατίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἡμπορεῖ νὰ περιλαμβάνεται καὶ ἡ Ἑνετοκρατία, εἰς συγγραφεῖς ἐκλιπόντας καὶ εἰς ἔργα ἀφηγηματικὰ καὶ σκηρικὰ μόνον, ἐξαίρομεν τὸν Αὐθέντην τοῦ Μωρέως τοῦ Παγκαβῆ, τοὺς Κρητικούς γάμους τοῦ Ζαμπελίου, τὴν Μαρίαν Δοξαπατρῆ τοῦ Βερναρδάκη, ἀλλὰ καὶ τὰ ἱστορικὰ διηγήματα τοῦ Ράδου λ. χ. Τὸ «Κάτω στήν Ἀμμόχωστο», καὶ ἄλλα.

Περὶ αὐτὰ δὲ στρέφεται ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἱστορικῶν πηγῶν ἐκπονουμένη λογοκριτικὴ ἡμῶν ἐργασία περὶ τῆς ὁποίας ὠμίλησα ἤδη.

Διὰ τὴν σύγκρουσιν τῆς Ἱστορίας πρὸς τὴν Τέχνην ἔτυχε νὰ δημοσιεύσωμεν πρό τινων ἐτῶν σχετικὴν ἐργασίαν.

Ἐπίσης ἐδημοσίευσεν τοιαύτην ἐργασίαν ἀείμνηστος ἀνὴρ, συγκεντρῶσας ἐν ἑαυτῷ ἀμφοτέρως τὰς ιδιότητας, τοῦ λογοτέχνου μὲν ἀρχικῶς καὶ τοῦ ἱστοριοδύφου κατόπιν μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Εἰς τὴν σχετικὴν ἐργασίαν τοῦ ἐκλιπόντος αὐτοῦ σοφοῦ, ἥτις ὄχι πρὸ πολλοῦ εἶδε τὸ φῶς, ἀναγράφεται καὶ ἡ γνώμη τοῦ Βολταίρου ὅτι, «ἡ ἱστορία λέγει ὅ,τι ἐπῆρξεν, ἡ δὲ μυθιστορία ὅ,τι ἔπρεπε νὰ ὑπάρξῃ».

Ἡ γνώμη αὕτη προφανῶς ἔχει τὴν ἀξίαν τῆς Βολταιρείου διαιτυπώσεως μόνον· διότι τότε, διατί, ὑπερακοντίζοντες τὸ δόγμα τοῦτο, νὰ μὴ καταλήξωμεν εἰς τὴν εἰλικρινεστάτην γνώμην τοῦ Ἀμποῦ, ὅτι, «ἀληθέστεραι ἱστορίαι εἶναι ἐκεῖναι ποὺ δὲν συνέβησαν ; »

Αἱ τοιαῦται διευκολυντικαὶ σκέψεις ἰσοδυναμοῦν πρὸς τὴν ἀπονομὴν χάριτος εἰς καταδίκους ἢ ἀμνηστίας εἰς κατηγορηθέντας, ἀλλὰ καταδεικνύουν καὶ τὰς δυσχερείας, πρὸς τὰς ὁποίας ὀφείλει ν' ἀντιπαλαίῃ ὁ ἱστοριολογοτεχνικὸς δημιουργός· διότι δὲν ἀρκεῖ νὰ μελετήσῃ ὁ λογοτέχνης οὗτος καὶ νὰ ἐκμάθῃ ἀπλῶς ἱστορικὴν τινα σελίδα, εἶναι ἀπαραίτητον εἰς αὐτὸν νὰ ζήσῃ μέσα εἰς τοὺς χρόνους, μέσα εἰς τὸν τόπον μέσα εἰς πᾶσαν κοινωνικὴν, οἰκογενειακὴν καὶ πνευματικὴν κίνησιν, τὴν ὁποίαν ἡ ἱστορικὴ αὕτη σελὶς συμπτυκτικῶς ἀπεικονίζει καὶ κατόπιν νὰ ἐμφανισθῇ μὲ τὴν ἀξίωσιν τῆς ἀναβιώσεως τῆς σελίδος ταύτης, καθιστῶν κοινωνοὺς τῆς λογοτεχνικῆς του πανδαισίας καὶ τοὺς ἀναγνώστας ἢ τοὺς θεατὰς τοῦ ἔργου του.

Ὅφείλει δὲ πρὸς τούτοις νὰ λάβῃ ὑπ' ὄφιν οὗτος, ὅτι τὸ παρελθὸν πρέπει ν' ἀγαπηθῇ ὅχι ὅπως ἡ μνήμη, προσφιλοῦς ἔστω, νεκροῦ, ἀλλ' ὅπως ἡ αἴσθησις σφρίγγους ζωντανοῦ.

Ἀλλ' ἂν ὁ λογοτέχνης πρέπει νὰ ἀγαπήσῃ, ὁ ἱστοριοδίφης ἐξ ἄλλου πρέπει νὰ σεβασθῇ.

Μεγάλη φιλολογικὴ φυσιογνωμία, ἐκλιποῦσα πρό τινος χρόνου, εἶπε, προκειμένου ἀπλῶς περὶ κακῶν ἐρμηνευτῶν ἀρχαίου κειμένου, ὅτι οἱ τοιοῦτοι «ἐξαπατοῦν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν αἰώνων».

Ἐὰν ἐπεκτείνῃ τις τὴν γνώμην ταύτην ἐκ τῶν ἐρμηνευτῶν εἰς τοὺς ἱστοριοδίφας ἐν γένει, θὰ καταδείξῃ πόσον ὑστεροῦν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν τοῦ ὀρισμοῦ, τὸν ὁποῖον παρέχουν οἱ συνεχίσαντες τὸ ἔργον τοῦ Θεοφάνους, σημειοῦντες, ὅτι ὀφείλουσιν οὗτοι: «τὰ τῷ χρόνῳ παραρρέντα καὶ κεχωρηκότα πρὸς τὸ μὴ ὄν, πρὸς παλινζῶϊαν αὐθις καὶ παλιγγενεσίαν ἀναγαγεῖν».

Ἐὰν ὁ ἄξιος τοῦ ὀνόματος ἱστορικὸς διδάσκει, καὶ ὁ ἄξιος τοῦ ὀνόματος λογοτέχνης ζωντανεύει· ἐὰν ὁ πρῶτος ἡξεύρῃ τί λέγει, καὶ ὁ δεύτερος ἡξεύρει νὰ τὰ λέγῃ, ἡ συνεργασία, ὅταν δὲν πρόκειται περὶ συγκεντρώσεως εἰς ἓν πρόσωπον καὶ τῶν δύο ἰδιοτήτων, εἶναι ἐνδεδειγμένη.

Ἀντὶ τῆς συνεργασίας αὐτῆς ὁμως ἀκήρυκτος πόλεμος ὑφίσταται ἀπ' αἰώνων μεταξὺ τῆς Ἱστορίας καὶ τῆς Τέχνης.

Ἡ ἱστορικὴ ἐπέμβασις εἰς λογοτεχνικὰ ἔργα εἶναι ὁμολογουμένως ψυχρὰ συνήθως καί, ἐξ ἑτέρου, ἡ λογοτεχνικὴ διαμόρφωσις ἱστορικῶν ἔργων συνήθως ἀνθαίρετος.

Ἡ μὲν Ἱστορία ὑψώνει τὸ λάβαρον τῆς Ἀληθείας, ἡ δὲ Τέχνη τὴν εἰκόνα τῆς Εὐμορφιάς. Προφανῆς λοιπὸν καθίστάται ἡ κατὰ μετατροπὴν ἐφαρμογὴ τοῦ ἀρχαίου δόγματος, περὶ τῆς φιλοσοφίας τῶν βασιλέων ἢ τῆς βασιλείας τῶν φιλοσόφων.

Τὴν ἀπέναντι τοῦ παρελθόντος εὐθύνην τῶν διανοουμένων τοῦ παρόντος διευπώσαμεν κάποτε γράψαντες, ὅτι «ὁ παραχαράσσων τὸ παρελθὸν ἐνὸς Ἐθνους καὶ ὁ παραβλάπτων τὸ μέλλον του χρονολογικῶς μόνον διαφέρειν».

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν ἀνεκτῇ ἐλπίζῳ συντομία ἔχουν οὕτω. Ἀλλ' ὑπολείπεται μία τελευταία, σοβαρωτάτη ὁμως, ἄποψις τοῦ θέματος.

Ἄν ἡ Ἱστορία δὲν συγκρούεται ἀπλῶς πρὸς τὴν Τέχνην, ἀλλὰ πρὸς τὴν μεγαλοφυΐαν;

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἀποκαλυπτόμεθα μὲν πρὸ τῆς μεγαλοφυΐας, ἀλλὰ μετὰ τῆς εὐχῆς, ὅπως, εἰς τὸ μέλλον τοὐλάχιστον, σεβασθῇ καὶ αὐτὴ τὴν ἴσον ὕψους καὶ ἴσης ἱερότητος Ἀλήθειαν.

Ἀλλὰ θὰ γεννηθοῦν ἄραγε ἐν τῷ μέλλοντι τοιοῦτοι διανοητικῶς ὑπεράνθρωποι;

Διατὶ ν' ἀνησυχῶμεν, ἀφοῦ γνωρίζομεν ἐκ τῆς Μυθολογίας, ὅτι καὶ αὐτὴ, ἡ κατοικοῦσα εἰς τὰ ἔγκατα τῆς Γῆς καὶ συνοικοῦσα ἐκεῖ μετὰ τοῦ Χάους, Δαιμοργῶν, ἀνῆλθε κάποτε εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, διὰ νὰ γεννήσῃ τὴν Διχόνοϊαν;

Ἄλλ' ἀρκετὰ ἐδοκιμάσθη ἡ ὑπομονή σας.

Ἀπὸ τῆς ἐπιούσης τῆς ἐκλογῆς μου ἐπελήφθην τῆς μελέτης τῶν θεσμῶν τῆς Ἀκαδημίας. Ἐκοπίασα κάπως· διότι τοὺς νεωτέρους νόμους, καὶ οἱ τῆς Ἀκαδημίας φυσικὰ εἶναι οἱ σοφώτεροι, ὁμολογῶ, ὅτι δὲν τοὺς ἐννοῶ εὐχερῶς. Κατενόησα ἐν τούτοις, ὅτι τὰ τιμητικὰ ἀληθῶς καθήκοντα τοῦ Προέδρου δὲν εἶναι καὶ ἐξόχως ἐπιβαρυντικά. Πᾶσα ἐνόχλησις ἐπαφίεται εἰς τὸν Γενικὸν Γραμματέα. Ἀλλὰ διέγινωσα καὶ κάτι ἄλλο, πολὺ ἐλαφρυντικόν, ὅτι δηλαδὴ ὁ Πρόεδρος δὲν ὑποχρεοῦται νὰ εἰπῇ τελευταῖος τὴν γνώμην του.

Τοῦτο δὲ τὸν ἀπαλλάσσει καὶ τοῦ νὰ γίνῃ τυχὸν παροϊμιώδης, ὅπως ποτὲ ὁ Πρόεδρος ἐνὸς συνεδρίου τῶν ἐγγενῶν, οἱ ὅποιοι συνῆλθον διὰ τὰ συσκεφθῶν, ἂν πρέπη νὰ προσκλίνουν πρὸς τὴν Γαλλικὴν ἢ πρὸς τὴν Ρωσικὴν πολιτικὴν.

Αἱ ἀγορεύσεις καὶ αἱ συζητήσεις εἶχον περατωθῇ πλέον καὶ ἀπέμενε μόνον ἡ τελευταία θορυβώδης βοή.

Τὴν στιγμὴν ταύτην ἐγείρεται τῆς θέσεώς του ὁ Πρόεδρος. Εἶναι ὑψηλός, ροδοκόκκινος καὶ μὲ λευκοτάτας καὶ μακρὰς φαβορίτας. Μὲ ἓνα ἐκκωφαντικὸν κώδωνα ἐπιβάλλει τώρα ἐρημικὴν σιωπὴν καὶ λέγει κατόπιν μὲ ἐπίσημον ὕφος, καὶ μὲ φωνὴν διάτορον, εἰς τὸ ἐπιχωριάζον τότε Βενετικὸν ἰδίωμα:

«O che la Francia vinca, e allora . . . cosa sojo mi? . . .

O che la Francia prenda lo scacco, e allora . . . cosa sojo mi? »

Δηλαδή: «Ἡ ἢ Γαλλία θὰ νικήσῃ, καὶ τότε . . . τί νὰ πῶ κ' ἐγώ; ἢ ἢ Γαλλία θὰ τὴν πάθῃ, καὶ τότε . . . τί νὰ πῶ κ' ἐγώ;! »

Καταλήγων ἤδη ὀφείλω, μετὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς εὐγνωμοσύνης μου πρὸς τοὺς ἀναδείξαντάς με εἰς τὸ Προεδρικὸν ἀξίωμα, νὰ ἐπικαλεσθῶ καὶ τὴν συνδρομὴν πάντων τῶν κκ. Ἀκαδημαϊκῶν, πρὸς ὁμαλὴν καὶ ἀρπυμον διεξαγωγὴν τῶν σχετικῶν καθηκόντων μου καί, ἰδίως, νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν ἀρωγὴν τῆς ἰδρυτικῆς καὶ ἰθυνητηρίου δεξιᾶς τοῦ κ. Γενικοῦ Γραμματέως, τὸ φῶς τοῦ μέχρι τῆς χθὲς κ. Προέδρου, τὸ σθένος τοῦ πρῶην Προέδρου, ὅστις πάντοτε διὰ τόσης στοργῆς — Ἀθηναϊκῆς στοργῆς — μὲ περιέβαλε, τὴν ὑπηρεσιακὴν ἀντίληψιν τοῦ κ. Ἀντιπροέδρου καὶ τὴν συνεργασίαν δύο συμβόλων τῆς ἀόγκου καὶ νοήμονος δράσεως, τῶν ἐκατέρωθεν τοῦ Προεδρικοῦ θυρεοῦ διαλαμπόντων.

Καὶ ταῦτα πάντα, διότι δὲν εἶναι ἀπλοῦν, οὐδ' εὐχερὲς ἔργον, τὸ νὰ εἶναι καρεῖς πρῶτος μεταξὺ ἴσων.